

Informatīvais ziņojums „Par Eiropas Stabilitātes mehānisma darbību 2025. gadā”

Informatīvais ziņojums „Par Eiropas Stabilitātes mehānisma darbību 2025. gadā” (turpmāk – informatīvais ziņojums) ir izstrādāts saskaņā ar likuma „Par Latvijas pārstāvību Eiropas Stabilitātes mehānisma Valdē un Direktoru padomē” 7. pantu, kas nosaka, ka Ministru kabinets katru gadu ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tam, kad Eiropas Stabilitātes mehānisms (turpmāk – ESM) publicējis gada pārskatu saskaņā ar Līguma par ESM dibināšanu 27. panta 2. punktu, iesniedz Saeimai ziņojumu par ESM darbību iepriekšējā gadā. ESM 2025. gada pārskats publicēts 2026. gada 11. jūnijā.

Pamatojoties uz augstāk minēto, informatīvajā ziņojumā turpmākajās sadaļās sniegta informācija par ESM darbību 2025. gadā.

1. Par Eiropas Stabilitātes mehānismu

2010. gadā, kad vairākas *euro* zonas valstis saskārās ar grūtībām pārfinansēt savas parādsaistības, zaudējot piekļuvi finanšu tirgiem, radās ideja par ESM dibināšanu, un tā paša gada jūnijā tika izveidots pagaidu risinājums, ESM priekštecis – Eiropas Finanšu stabilitātes instruments (EFSF). Konkrētais instruments vairs neizsniedz jaunus aizdevumus.

2012. gada 8. oktobrī savu darbību uzsāka ESM – starptautiska finanšu institūcija, kas izveidota ar mērķi sniegt finansiālu palīdzību *euro* zonas dalībvalstīm, kurām radušās finansiālas problēmas. ESM darbību rezultātā tiek mazināta atsevišķu dalībvalstu radīto fiskālo un finanšu satricinājumu ietekme uz kopējo *euro* zonas stabilitāti, izsniedzot aizdevumus *euro* zonas valstīm situācijās, kad tās nevar piekļūt finanšu tirgiem par ilgtspējīgām procentu likmēm. Tādējādi viens no ESM uzdevumiem ir stiprināt investoru uzticību un palīdzēt dalībvalstīm stabilizēt to finansiālo situāciju.

Pēc Bulgārijas pievienošanās *euro* zonai 2026. gada 1. janvārī tā kļuva par 21. ESM dalībvalsti un akcionāri. ESM akcionāri ir visas 21 *euro* zonas valsts, kas kopumā ESM kapitālā ir iemaksājušas 81,1 mljrd. *euro*. Uz 2026. gada 17. aprīli ESM reģistrētais kapitāls bija 709,4 mljrd. *euro*. Atlikušie 628,3 mljrd. *euro* ir kapitāls, kas ir pieprasāms pēc vajadzības.

ESM finanšu aktivitātes iedalās trīs funkcijās:

- 1) **aizdevumu izsniegšana dalībvalstīm.** ESM sniedz vairākus palīdzības veidus:
 - aizdevumu sniegšana, lai segtu finanšu vajadzības;
 - aizdevumi netiešai banku rekapitalizācijai;
 - aizdevumu sniegšana un tiešas kapitāla injekcijas, lai rekapitalizētu finanšu iestādes;
 - piesardzības kredītlīnijas;
 - dalībvalstu obligāciju iepirkšana primārajos un sekundārajos vērtspapīru tirgos;
- 2) **finanšu līdzekļu piesaiste finanšu tirgos,** lai finansētu aizdevumu veikšanu;
- 3) **pašu kapitāla līdzekļu pārvaldīšana.**

Līdz šim ESM ir izmantojis divus finanšu palīdzības instrumentus: ESM aizdevumus un aizdevumus finanšu iestāžu rekapitalizācijai. Kopumā ESM un EFSF ir izmaksājuši 295 mljrd. *euro* piecām saņēmējvalstīm: Īrijai, Portugālei, Grieķijai, Spānijai un Kiprai.

Pateicoties stabilai kapitāla struktūrai, finansēšanas un investīciju stratēģijai, ESM jau ilgstoši ir novērtēts ar ļoti augstu kredītreitingu (skat. 1. tabulu), tādējādi veiksmīgi piesaistot un palielinot finanšu resursus par ļoti izdevīgām procentu likmēm.

1. tabula. Starptautisko kredītreitingu aģentūru novērtējums

Kredītreitingu aģentūra	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Nākotnes novērtējums
Moody's Investors Service	Aaa	P-1	Stabils
Fitch Ratings	AAA	F1+	Stabils
DBRS Morningstar	AAA	R-1 (augsts)	Stabils
S&P Global Rating	AAA	A-1+	Stabils
Scope Ratings	AAA	S-1+	Stabils

Avots: ESM 2025. gada pārskats

ESM aktīvu pārvaldības un finanšu strukturēšanas aktivitātes saistītas ar datu modelēšanu, finanšu analītiku un ESM bilances pārraudzību, analizējot likviditātes, valūtas un procentu likmju riskus. Balstoties uz iepriekšējos gados gūtajiem panākumiem, ESM 2025. gadā turpināja paplašināt automatizācijas un progresīvās analītikas izmantošanu, integrējot Python vidē balstītus rīkus, IT mikroservisus un specializētu datubāzi finansēšanas, aizdevumu un ieguldījumu pozīciju analīzei. Papildus ESM kļuva par tiešo Eurex Clearing biedru, tādējādi samazinot darījumu partneru risku un uzlabojot procentu likmju riska ierobežošanas darbību elastību. Dalībvalstu veiktās aizdevumu atmaksas palielināja ESM pieejamo aizdošanas kapacitāti līdz 432 mljrd. *euro*.

ESM aizdošanas aktivitāšu sadaļā minēts, ka Grieķija 2025. gadā veica divas plānotās atmaksas EFSF 1,7 mljrd. *euro* apmērā, kā arī priekšlaicīgi atmaksāja ESM 376,7 milj. *euro*. Papildus minētajam Grieķija 2025. gada decembrī veica 5,3 mljrd. *euro* priekšlaicīgu atmaksu Grieķijas Aizdevuma mehānismam (*Greek Loan Facility*) pēc ESM un EFSF apstiprinājuma atteikties no proporcionālās atmaksas noteikumiem. 2025. gada 3. decembrī Portugāle saskaņā ar grafiku atmaksāja EFSF 1,5 mljrd. *euro*, kas bija tās pirmais pamatsummas maksājums kopš 2019. gada. 2025. gada 19. decembrī EFSF piekrita atteikties no tiesībām uz proporcionālu priekšlaicīgu atmaksu, ko izraisīja Portugāles veiktā 2,5 mljrd. *euro* priekšlaicīgā atmaksāšana Eiropas Komisijas izveidotajam Eiropas Finanšu stabilizācijas mehānismam. Savukārt Spānija veica trešo plānoto banku netiešās rekapitalizācijas aizdevuma atmaksu ESM 4,6 mljrd. *euro* apmērā, bet Kipra veica pirmo pamatsummas atmaksu ESM 350 milj. *euro* apmērā. Kopējais ESM un EFSF aizdevumu portfelis 2025. gada beigās veidoja 240,6 mljrd. *euro*.

Finansēšanas un investoru attiecību jomā ESM un EFSF 2025. gadā emitēja obligācijas 28,5 mljrd. *euro* ekvivalenta apmērā, tai skaitā 21,5 mljrd. *euro* EFSF vajadzībām, 5 mljrd. *euro* ESM vajadzībām un papildus 2 mljrd. ASV dolāru ESM emisijā. ESM turpināja savu līdzšinējo finansēšanas stratēģiju, emitējot vidēja lieluma etalonemisijas dažādos termiņos un atkārtoti atverot iepriekš emitētās obligācijas, lai palielinātu to likviditāti otrreizējā tirgū. Kopējais investoru pieprasījums sasniedza rekordaugstu līmeni – 206 mljrd. *euro*. 2025. gadā ESM sazinājās ar vairāk nekā 240 globāliem investoriem, organizējot virtuālas un klātienes tikšanās, kā arī piedaloties starptautiskās konferencēs un semināros. ESM kopā ar Eiropas Komisiju un Eiropas Investīciju banku organizēja septīto ikgadējo Kapitāla tirgu semināru, kurā piedalījās vairāk nekā 350 dalībnieku.

Revidenta KPMG atzinumā teikts, ka ESM 2025. gada pārskats sniedz patiesu priekšstatu par finansiālo situāciju, naudas plūsmām un darījumu rezultātiem saskaņā ar Eiropas Kopienų Padomes 1986. gada 8. decembra Direktīvu 86/635/EEC.

2025. gadā ESM turpināja pilnveidot **risku pārvaldības** sistēmu, īpašu uzmanību pievēršot kibernetiskās drošības, ģeopolitiskā riska un informācijas drošības pārvaldībai. Tika aktualizēta informācijas drošības politika, stiprināta mākslīgā intelekta izmantošanas pārvaldība, kā arī paplašināta sadarbība ar ES kibernetiskās drošības centru CERT-EU. Vienlaikus tika pilnveidota kredītriska pārvaldības metodoloģija, ieviešot īstermiņa kredītreitingu izmantošanu un jaunus limitus likviditātes portfeļu ieguldījumiem.

Sociāli atbildīgas pārvaldības aktivitāšu jomā ESM 2025. gadā turpināja stiprināt vides, sociālās atbildības un pārvaldības principu ieviešanu. Vides jomā ESM samazināja siltumnīcefekta gāzu emisijas, paplašināja elektroauto uzlādes infrastruktūru un turpināja ilgtspējīgas saimniekošanas iniciatīvas. Sociālajā jomā tika pilnveidots Darbinieku rīcības kodekss, trauksmes celšanas politika un dažādības un iekļaušanas pasākumi, kā arī īstenotas darbinieku labbūtības iniciatīvas, tostarp elastīga darba organizācija un garīgās veselības atbalsta pasākumi.

2. Galvenie ESM finanšu darbības rezultāti 2025. gadā

2025. gada beigās ESM **balance** atbilst 805,2 mljrd. *euro*, kas ir par 1,3 mljrd. *euro* mazāk kā 2024. gada beigās. Bilances apmēra kritumu galvenokārt noteica ESM emitēto parāda vērtspapīru samazinājums par 6,0 mljrd. *euro* un samazinātais aizdevuma atlikums sadaļā “Aizdevumi un avansa maksājumi *euro* zonas dalībvalstīm”, aktīvu pusē pēc plānotās atmaksas no Spānijas (4,6 mljrd. *euro*), Kipras (0,4 mljrd. *euro*) un Grieķijas (0,4 mljrd. *euro*) 2025. gada laikā. Šo samazinājumu daļēji kompensēja saņemtā nodrošinājuma pieaugums (3,1 mljrd. *euro*) atvasināto finanšu instrumentu finansēšanai un gada peļņa (2,0 mljrd. *euro*).

ESM 2025. finanšu gadā reģistrēja kopējos **neto ieņēmumus** 1,97 mljrd. *euro* apmērā (salīdzinājumam – 2024. gadā neto ieņēmumi 1,79 mljrd. *euro*). Peļņas pieaugumu galvenokārt noteica augstāki ienākumi no ieguldījumiem, kas veikti, izmantojot ESM apmaksāto (*paid-in*) kapitālu, kā arī ienākumi no līdz termiņa beigām turētā portfeļa (*hold-to-maturity portfolio*).

ESM 2025. gada pārskatā tiek aprakstīta ekonomiskā vide un tās attīstība, ESM aktivitātes un ESM organizatoriskā struktūra. Pārskatā norādīts, ka pasaules ekonomikas izaugsme 2025. gadā saglabājās noturīga 3,4% apmērā, savukārt *euro* zonas IKP pieaugums paātrinājās līdz 1,4%, bet inflācija samazinājās līdz vidēji 2,1 %, tuvojoties Eiropas Centrālās bankas noteiktajam 2% mērķim.

2. tabula. ESM peļņa/ zaudējumi kopš ESM dibināšanas (milj. EUR)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ESM peļņa/ zaudējumi	-0,5	253,9	443,9	729,4	568,8	68,6	284,7	289,6	392,9	311,0	-60,2	320,5	1789,1	1970,1

ESM 2025. gada 11. jūnija Valdes sēdē pieņēma lēmumu no 2025. gadā reģistrētās peļņas rezerves fondā ieskaitīt 1,97 mljrd. *euro* apmērā. Papildus tam 2,60 milj. *euro* tiek novirzīti ESM ēkas būvniecības fondā.

Līdz šim katru gadu ESM peļņa pilnā apjomā tiek ieskaitīta rezerves fondā, nevis izmaksāta dividendēs ESM dalībvalstīm. Šāda lēmuma mērķis ir uzkrāt līdzekļus rezerves fondā, lai nodrošinātos pret iespējamām zaudējumiem nākotnē (2022. gada zaudējumi tika segti no rezerves fonda) un mazinātu risku, ka būtu jāizmanto kapitāla pēc pieprasījuma iesaukšana, kam būtu negatīva ietekme uz dalībvalstu vispārējās valdības budžetu bilancēm. Rezerves fondā ievietotie finanšu līdzekļi tiek investēti saskaņā ar ESM ieguldīšanas vadlīnijām.

Pēc 2025. gada peļņas novirzīšanas 2026. gadā **rezerves fonds** sasniedz 7,25 mljrd. *euro* (2025. gadā – 5,28 mljrd. *euro*), savukārt **ēkas būvniecības fonda** apjoms atbilst 114,4 milj. *euro* (2025. gadā 111,8 milj. *euro*).

3. ESM īstenoto finansiālo palīdzību programmu pieredze

Kopš dibināšanas brīža ESM ir sniedzis palīdzību trīs dalībvalstīm. Spānija makroekonomikas korekcijas programmu (turpmāk – programma) ir noslēgusi 2013. gadā, Kipra – 2016. gadā, savukārt Grieķija – 2018. gadā.

Spānijas programma bija ESM pirmā finanšu palīdzības programma. Kopā ESM piešķīra Spānijai 41,3 mljrd. *euro* lielu aizdevumu, lai Spānija varētu veikt banku sektora rekapitalizāciju. Programma ilga līdz 2013. gada decembrim. Spānija 2025. gada 26. novembrī veica plānoto 3,5 mljrd. *euro* maksājumu banku netiešās rekapitalizācijas aizdevumu atmaksu ESM.

Uz 2025. gada beigām Spānija ir atmaksājusi 34,0 mljrd. *euro* no aizdevuma summas. Parāda neatmaksātā daļa ir 7,3 mljrd. *euro* (2024. gadā: 11,9 mljrd. *euro*), kuru plānots segt līdz 2027. gadam.

Kipras programma noslēdzās 2016. gadā, un programmas darbības laikā ESM Kiprai izmaksāja 6,3 mljrd. *euro*. Papildus aptuveni 1 mljrd. *euro* izmaksāja Starptautiskais Valūtas fonds. Aizdevums no abām institūcijām Kiprai bija nepieciešams, lai finansētu valsts palīdzības programmu banku sektoram, kas ietvēra budžeta finansējuma novirzīšanu, vidēja termiņa un ilgtermiņa parādzīmju izpirkšanu, kā arī finanšu institūciju rekapitalizāciju. Kipra veica savu pirmo plānoto maksājumu 0,4 mljrd. *euro* apmērā 2025. gadā. 2025. gada 31. decembrī Parāda neatmaksātā daļa ir 6,0 mljrd. *euro* (2024. gadā: 6,3 mljrd. *euro*).

Grieķijas programma noslēdzās 2018. gadā. Tās laikā ESM izsniedza Grieķijai aizdevumu 61,9 mljrd. *euro* apmērā. Finanšu palīdzības izmaksa Grieķijai tika nodrošināta vairākās daļās, un katra maksājuma izmaksa bija atkarīga no apstiprināto nosacījumu izpildes. 2018. gadā ESM Grieķijai izsniedza pēdējos trīs aizdevuma maksājumus kopumā 21,7 mljrd. *euro* apmērā. Aizdevumu Grieķija izmantoja, lai reorganizētu valsts finanšu ietvaru, uzsāktu ekonomikas modernizāciju un atgūtu investoru uzticību pēc globālās finanšu krīzes 2009. gadā. 2017. gada 20. februārī ESM no Grieķijas valdības saņēma aizdevuma atmaksu 2,0 mljrd. *euro* apmērā. Atmaksājums bija līgumā ar ESM noteikts pienākums, un tas sekoja pēc tam, kad viena no bankām, kas piedalījās 2015. gada banku rekapitalizācijā (finansēta ar ESM aizdevumiem), pārdeva aktīvus. 2025. gadā Grieķijas ekonomikas attīstība saglabājās noturīga – IKP pieauga par 2,1%, kas pārsniedza *euro* zonas vidējo izaugsmes tempu, turpināja samazināties valsts parāds un bezdarbs sasniedza zemāko līmeni kopš globālās finanšu krīzes. Valsts parāda attiecība pret IKP samazinājās līdz 146% no 154 % 2024. gadā un 209 % augstākajā punktā 2020. gadā un Grieķija, saglabājot labvēlīgus finansēšanās nosacījumus, veica papildu 5,3 mljrd. *euro* priekšlaicīgu aizdevuma atmaksu Grieķijas aizdevuma mehānismam (*Greek Loan Facility*). Kopš 2021. gada Grieķija ir atmaksājusi kopumā 464,8 milj. *euro*, izmantojot daļu no attiecīgajām dividendēm no 2019. līdz 2024. gadam, kas saņemtas no Grieķijas Aktīvu un līdzdalības korporācijas (*Hellenic Corporation of Assets and Participations*).

Šobrīd Grieķijas neatmaksātā parāda summa veido 59,4 mljrd. *euro* (2024. gadā: 59,8 mljrd. *euro*). Atbilstoši saprašanās memorandam, Grieķija sāks atmaksāt kopējo aizdevumu summu 2034. gadā un izmaksās pēdējo aizdevuma daļu 2060. gadā.

Finanšu ministrs

M.Kučinskis